

Arquitectures que es fan i es desfan

La rehabilitació de l'antiga rectoria de Godmar, a Callús

Cristina Arribas / © Fotos: Chopo i Carles Puig

**Oh pintors, aquí on som,
hi ha o no hi ha pintura?...
N'hi ha d'haver o no?...
Convé que n'hi posem o n'hi afegim?**

Oh pintors! Perejaume
(Sant Pol de Mar, 1957) artista

Fitxa tècnica

Nom de l'obra: Rehabilitació de la Rectoria Godmar i el seu entorn

Ubicació: Rectoria de l'antiga església de Callús

Promoció: Rectoria Godmar

Autoria del projecte: Carles Puig Soler, arquitecte i Maria Antònia Mir, interiorista

Col·laboradors del projecte: Maria Forteza i Laia Girbau (arquitectura); Arc-Bcn (instal·lacions); Base Dos (càlcul estructures); Jordi Moya (il·luminació); Picseca (seguretat intrusió) Pere Cascante (arqueòleg)

Direcció d'obra: Carles Puig Soler, arquitecte i Maria Antònia Mir, dissenyadora d'interiors

Director d'execució de l'obra: Enric Vijande Majem

Coordinador de seguretat i salut: Enric Vijande Majem

Constructor: AS3 Group (Técnicas Decorativas en Imágenes Comerciales)

Cap d'obra: Jaume Sánchez

Data d'acabament de l'obra: març de 2017

A mitjan segle XX l'església de Callús (Bages) va restar en estat de semiabandonament donat que es va construir un nou temple més a prop del poble. Un cop traspassada la seva funció sagrada, va servir fins fa poc d'aixopluc de bestiar, en definitiva, de corral. Gairebé vuitanta anys després de deixar de complir el seu paper principal com a escenari litúrgic i dessacralitzada des de fa dècades, l'antiga església de Sant Sadurní de Callús ha renascut ara com a espai singular per a esdeveniments socials i culturals.

■ Arquitectures en dansa

Rebatejat com a Rectoria de Godmar, aquest complex ha estat objecte d'una exemplar intervenció arquitectònica que ara el fa lluir entre el cementiri callussenc i les restes de l'antic castell de Godmar, dalt de l'altiplà que li proporciona unes vistes esplèndides sobre el Mig Cardener. L'església s'ha rehabilitat pràcticament tal com era, i ara el seu interior, amb la nau central diàfana, pot acollir fins a 200 assistents. L'espai es completa amb un pati central que forma part de l'anti-

ga rectoria, conservada i restaurada a partir de l'estat en què ha arribat fins ara. El pati conserva la llinda de la porta d'entrada amb la data de 1700. Completa el conjunt una espaiosa sala de nova construcció a la banda oest —entre la rectoria i les restes del castell— per a uns 225 comensals. Els autors de la intervenció són Puig-Mir Arquitectura i Disseny d'Espai. La rehabilitació ha deixat al descobert un passadís que comunica l'església amb la nova sala, des del qual són visibles a través d'uns finestrals dues antigues tines que també s'han preservat.

Fer escultura és, a hores d'ara, desfer-ne una altra

Perejaume, 1999

La intervenció ha volgut rehabilitar el temple i la rectoria tal i com estaven, i fer rel·luir aquests espais amb una il·luminació intencionada i unes mesures intervencions artístiques que juguen amb els espais interiors de l'església.

■ Arquitectura sobre paisatge omnipresent

En la natura i el paisatge, tòpics dels poetes romàntics, i escenari cada vegada més escàs, trobem avui un gran ventall de possibilitats vitals. El paisatge influeix en l'expressió i el potencial de l'arquitectura emmarcada, i és, al mateix temps, font inspiradora, ja no només pels valors urbanístics o arquitectònics que genera, sinó per la bellesa que sorgeix entre arquitectura i paisatge en la seva trobada i en com es subratllen mútuament.

Sovint alguns elements arquitectònics amb càrrega històrica i situats estratègicament en el paisatge són clarament identificadors d'una població i són evocadors i elements simbòlics d'aquesta.

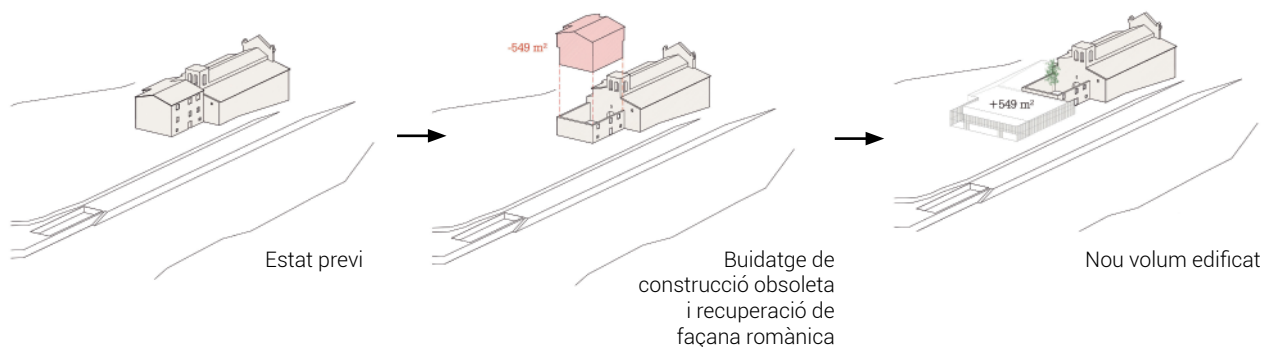
Veiem conviure art i natura, poesia i natura, pintura, escultura... la convivència del paisatge natural amb l'arquitectura és especialment intensa en la seva percepció, però sobretot, per la seva qualitat de ser viscuda. La natura, en aquest cas, no es limita a teló de fons, sinó que interactua amb l'arquitectura i, fins i tot, esdevé una eina de projectació tant en la implantació com en els trets arquitectònics definitoris, ja es busqui el diàleg o el contrast. El lloc com a material de projecte, la percepció del paisatge com a quelcom viu de qui aprendre i intervenint-hi amb respecte, reescrivint-lo, convertint l'arquitectura en part essencial del lloc i madurant-lo.

L'estat del pati central on hi havia l'antiga rectoria un cop iniciats els treballs de restauració

La natura es fa paisatge quan l'home l'emmarca

Le Corbusier (Suïssa, 1887- França, 1965), arquitecte.

Esquema gràfic del procés del projecte

El paisatge orgànic i l'arquitectura geomètrica com a estratègia de diàleg: el pintoresc modern. Interiors que introdueixen el paisatge exterior, hibridació de l'arquitectura i el paisatge, arquitectura també com a paisatge. Per una banda, doncs, la integració natural del conjunt en el paisatge, però, per l'altra, la recerca de contrast entre l'orgànic del paisatge natural i la geometria rectilínia de l'arquitectura contemporània. Una aliança aquesta de vegades criticada o poc entesa, però que avui és cada vegada més viable i atractiva i fins i tot necessària, diria. Tal i com exposa Iñaki Ábalos al seu *Atlas del pintoresquismo contemporáneo*, les obres i projectes d'alguns dels més influents arquitectes moderns com Le Corbusier, Mies Van der Rohe o Bruno Taut ja van establir els ponts entre l'estètica pintoresca i la ideologia moderna donant llum a un nou paisatgisme modern. Una trobada entre les noves nocions plàstiques i la incipient cultura ecològica que va donar com a resultat una nova forma de concebre els espais.

L'arquitectura integrada en el paisatge com a part essencial del mateix.

Detalls de les ombres que projecten els elements de la tanca exterior.

Estudi maqueta ombres

Allà on la llum no il·lumina, potser il·lumini l'ombra

Roberto Juarroz (Argentina, 1925), poeta

■ Llums i ombres de l'arquitectura

Tot i que quan definim l'arquitectura anomenem el duet llum i ombra, sembla que l'arquitectura parli sempre de llum oblidant sovint que la creació d'ombres és fonamental en la seva percepció i en la creació dels seus principis essencials o l'enriquiment de les seves qualitats escenogràfiques. La llum il·lumina l'arquitectura valorant-la i enriquint-la amb els seus jocs d'ombres. El seu contrast és qui precisament aporta dinamisme en la percepció espacial. Sovint a la història de l'art i de l'arquitectura, la llum ha anat lligada a la divinitat, relegant les ombres a l'obscuritat d'éssers o esperits malèfics, atorgant a la llum el rang d'origen vital i de claredat, enfront de l'obscuritat que representa allò mortal i negatiu.

El ritme de les ombres generades en els elements constructius de l'obra que ens ocupa genera tota una sèrie d'efectes emocionals, revelant i remarcant la seva presència multiplicada, creant cert misticisme, de nou religiós. Ombres que, igualment com la llum, donen protagonisme a l'arquitectura, incidint en la seva presència i revelant-la. Arquitectura com a festa de llums i d'ombres.

■ Poesia en els detalls

Si ens endinsem en el món dels detalls que conté la intervenció de Puig-Mir, confirmarem com la bona arquitectura els considera essencials i necessàriament projectats i premeditats amb la mateixa cura que l'escala més general del projecte. La importància de la microescala arquitectònica on es combinen magníficament els materials i els espais actuals amb les estructu-

res històriques preexistents. Amb aquesta exquisida juxtaposició, dialoguen perfectament diversos materials i diversos períodes, esdevenint un magnífic collage de troballes i connexions que finalment esdevenen en un cos únic perfectament equilibrat i harmònic.

Carlo Scarpa, arquitecte venecià (1906-1978) n'és un referent en aquesta arquitectura d'intervenció en el preexistent, pulcra en els detalls, i que resol magistralment tot tipus de relacions, trobades, recolzaments entre materials i elements constructius. "Déu està en els detalls".

Puig-Mir, fascinen (i es fascinen) en els detalls, elaborant una arquitectura que parla un llenguatge coneixedor dels materials i de les seves possibilitats formals, subtileza, capacitat creativa, una arquitectura que marca diferència en la petita escala. Efectivament, "Déu està en els detalls". ■

L'autora: Cristina Arribas és arquitecta

Déu està en els detalls

Gustave Flaubert

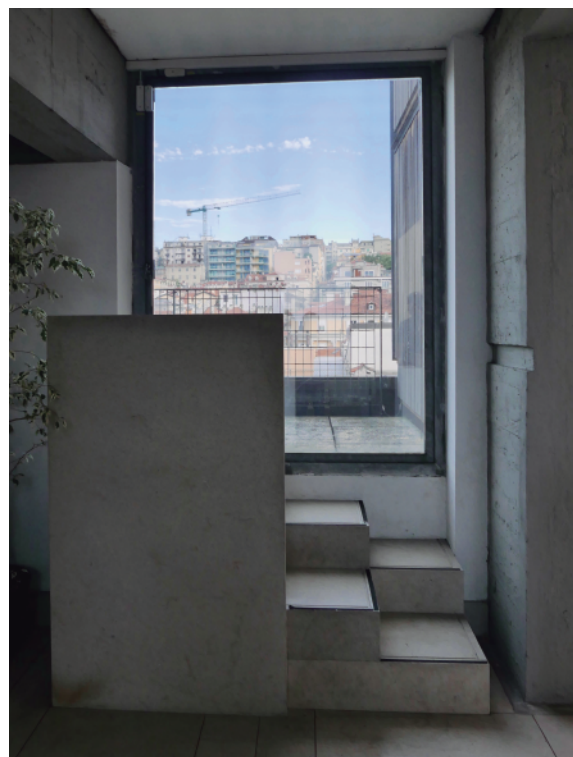
(França, 1821-1880), escriptor.

Imatges d'ombres inesperades (o no) en arquitectures diverses.

Detall de graons a l'interior de l'església de Godmar.

Carlo Scarpa: detall de graons al museu Revoltella, Trieste.

Detall de nova barana a l'interior de l'església de Godmar.

Rehabilitació i posada en ús de la Rectoria de Godmar i el seu entorn

Jordi Olivés

L'operació aconsegueix construir un equipament multiús a partir de la reforma i rehabilitació d'un element patrimonial. El projecte desconstrueix els volums edificats de la rectoria vella, una edificació obsoleta adossada a l'antiga església del Callús, la qual va ser edificada sobre una església romànica datada del segle X. La desaparició d'aquestes construccions adossades fa aflorar l'antiga façana romànica de la cara posterior de l'absis i la torre campanar de l'extrem de la nau.

Llavors, davant la façana així apareguda, es buida l'espai que ocupaven les velles construccions i es consoliden els murs de tancament per emmarcar un pati central. En contraposició, al costat oposat d'aquest pati

s'aixeca una nova edificació de superfície equivalent als vells cossos que s'han enderrocat.

La nova construcció empra ferro i vidre, de manera que contrasta volgutament amb el caràcter patrimonial de l'església, la qual es conserva en la seva aparença nua i amb els propis acabats preexistents.

La delimitació formal del nou volum ve definida per un entramat metàl·lic que aporta transparència i continuïtat entre l'espai interior i l'exterior, i que alhora constitueix l'estructura portant de la coberta lleugera de mínim pendent. Dins, un cubicle de vidre constitueix una sala diàfana condicionada i adaptable per a usos diversos.

L'estructura metàl·lica esdevé la tanca que delimita el conjunt i li confereix una unitat formal

Constitueix un espai totalment lliure d'elements interiors, amb tancaments envidrats i proveït de vanos corredissos que poden obrir-se i donar continuïtat amb l'exterior. Compta amb cortines en tot el voltant i d'unes altres intermèdies que permeten acotar l'espai en tres fraccions. És adaptable a funcions i formats d'utilització diversa, com ara reunió, conferències, espectacles, presentacions... o menjador per allotjar fins a 220 comensals.

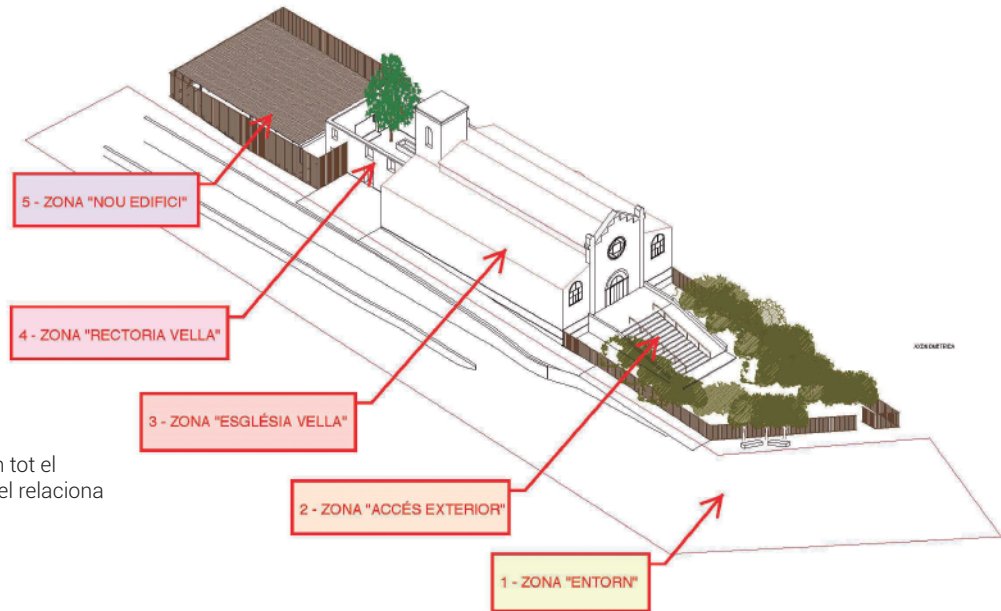
En el costat nord, apareix un cos de serveis i de pas de comunicació amb la nau de l'església, que compta amb un soterrani que absorbeix els desnivell natural en aquest costat, on se situen sales auxiliars d'instal-

lacions, dipòsit d'aigua, grup electrogen, i un gran office amb accés rodat per a subministraments.

■ Desconstrucció de la rectoria vella i arranjamet de l'església

La primera etapa dels treballs va consistir en la desconstrucció de les edificacions de la rectoria vella. El capítol comprèn el desmuntatge de la coberta, els enderrocs parcials, retirada de residus i neteja d'esbrossada de tot l'àmbit d'ocupació.

Fet això la intervenció abasta dues operacions conforme als quadres de costos que es reproduïxen, l'una

L'actuació es desenvolupa en tot el recinte, alhora que l'integra i el relaciona amb el seu entorn natural.

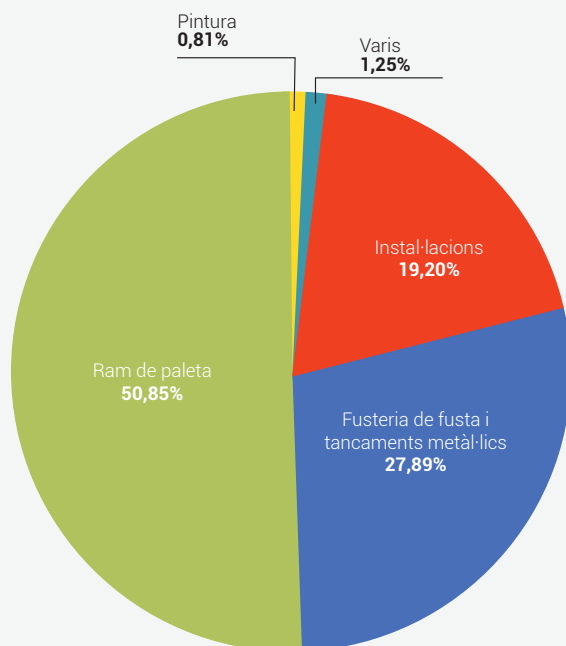
és l'adequació de l'església i l'altra la construcció del nou edifici.

Pel que fa a la rehabilitació i instal·lacions de l'església es defineix una inversió total de 569 €/m². S'indica la ràtio en relació a 462 m² de superfície construïda de l'església, tot i que l'import inclou també la repercussió de l'arranjament de l'espai exterior d'accés i la tanca.

El 50% d'aquesta ràtio, uns 290 €/m², correspon al capítol de ram de paleta, que comprèn un ampli ventall de treballs des de terraplenats, formigons, soleres, paviments, revestiments, paletaria, equips i mitjans auxiliars i ajudes. D'entre aquest ventall la meitat del cost recau en els paviments (148 €/m²), d'una banda relatiu als paviments de formigó amb acabats diversos (remolinats,

agregats de quars, revestiment de poliuretà, o bé rentat d'àrid vist en accessos exteriors), i d'altra banda els diferents tractaments interiors executats amb pedra natural de sant Vicenç. Segueixen en incidència els mitjans auxiliars, formigons, altres treballs de paletaria, i una escassa incidència en revestiments ja que l'església es deixa amb l'aspecte interior preexistent.

Església-distribució pressupost (%)

El capítol de fusteries i tancaments representa un 28% i fa referència a la tanca del recinte exterior (constituïda de perfils laminats en L en vertical, situats en xebro), a les portes d'accés al recinte, i en menor grau a baranes i remats auxiliars. Les instal·lacions signifiquen un 19% del total i es refereix en gran part a electricitat i il·luminació (74 €/m²), i en menor incidència a l'abastament d'aigua i sanejament pel nucli de lavabos.

■ Nou edifici polivalent. Estructura metàl·lica i coberta lleugera

El nou edifici polivalent té un tractament diametralment oposat pel que fa a materials i sistemes constructius, amb una ràtio d'inversió global PEC de 3.616 €/m² tenint en compte que inclou tots els aspectes relatius a la construcció, el conjunt de les instal·lacions, l'equipament i

Es mantenen els acabats preexistents i es fa un nou paviment

els tractaments generals necessaris de tot el recinte per a la posada en servei de l'activitat, de manera que s'efectua la repercussió sobre els 549 m² de superfície atribuïts a la nova construcció.

Zona posterior de l'església vella i estructura interior

En l'aspecte constructiu els capítols d'implantació, moviment de terres i estructura sumen una repercussió de 1.142 €/m², que equival a 1/3 de la inversió. El nivell inferior del cos de serveis és de formigó armat en murs i illoses, amb forjat de xapa col·laborant. Sobre rasant es conforma la sala polivalent, els nuclis de lavabos, i el pas de comunicació amb l'església amb estructura de pòrtics metàl·lics sobre pilars de perfils HEB i de tub estructural. La coberta lleugera tipus *deck* sobre corretges IPN entre pòrtics, i tota l'aigua es recull cap al dipòsit.

A façana els pilars es substitueixen per la disposició de perfils metàl·lics en L cada 21 cm, i també a les tanques perimetrals, constituint un embolcall que provoca visuals canvians segons la direcció i les diferències de llum al llarg del dia. L'estructura metàl·lica s'integra a façana i sustenta els tancaments de vidre.

A l'interior s'adopta paviment de parquet roure adherit, amb canals encastades per a la distribució elèctrica, informàtica i corrents febles. Paraments de suro fonoabsorbent i sostres de plaques de fibra amb perfils ocults, també

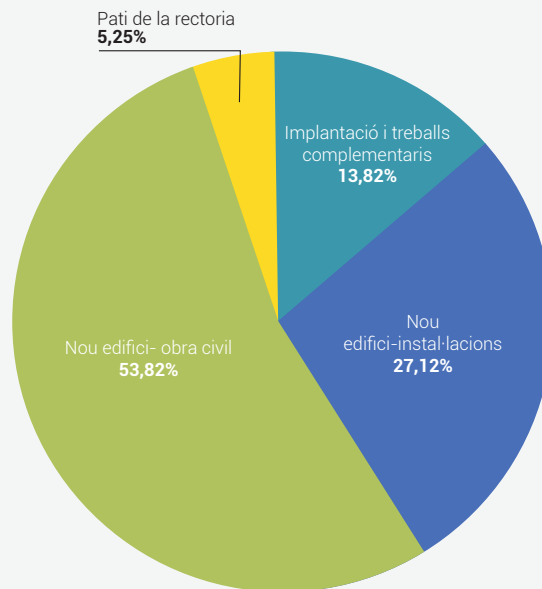
fonoabsorbents, que integra canal de llum i altaveus. S'ha efectuat estudi acústic i s'ha equipat la sala amb equips àudio per assolir presenciacions acústiques de qualitat. Els tractaments interiors repercuteixen 696 €/m², un 19% del pressupost, dels quals un 5% recau en paviments i un 6% en revestiments. Les instal·lacions representen el 27% de la inversió, amb una forta incidència de la climatització (11,4%) i significativa per a l'electricitat (6,2%), la protecció contra incendis (3,2%) i els sistemes de control (2,5%). El recinte compta amb un sistema d'il·luminació escènica

que emfatitza el perímetre envoltant i els camins d'accés.

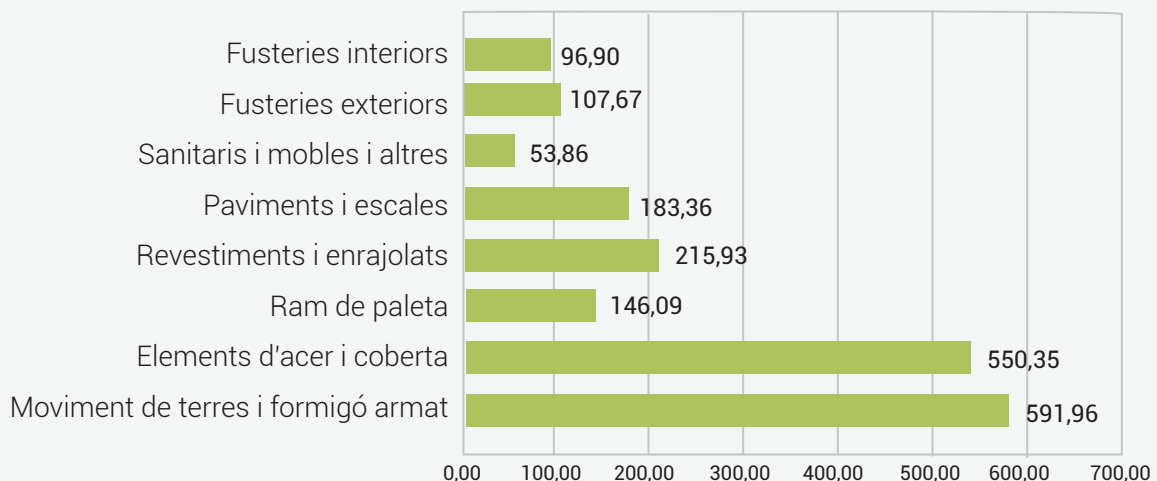
L'obra es completa amb el tractament dels espais exteriors amb una tria de vegetació adequada a l'indret, articulant els accessos, un espai d'aparcament, la descàrrega de subministraments, i efectuant un arranjamant dels talussos en el desnivell pel costat nord del terreny, junt al cos de servei i corregint la rasant per evitar la visual i el soroll de fons de la carretera que discorre deprimida per aquell costat. ■

L'autor: Jordi Olivés és arquitecte tècnic, col·legiat núm. 7240

Nou edifici- distribució de lots del pressupost (%):

Nou edifici-distribució capítols obra civil (€/m²)

ÀMBITS D'INTERVENCIÓ I CAPÍTOLS D'OBRA	IMPORT	%	€/M ²
Desconstrucció Rectoria vella	10.881,00	-	-
Desmuntatges enderrocs i retirada residus	10.881,00		
Condicionament Església i accés	263.040,11	100,00%	569,35
Ram de paleta	133.752,42	50,85%	289,51
Fusteria de fusta i tancaments metàl·lics	73.358,58	27,89%	158,78
Instal·lacions	50.506,15	19,20%	109,32
Electricitat	34.381,63	13,07%	74,42
Lampisteria	6.630,07	2,52%	14,35
Dipòsits i bombes	7.460,72	2,84%	16,15
Wifi i àudio	2.033,73	0,77%	4,40
Diversos	3.300,00	1,25%	7,14
Pintura	2.122,96	0,81%	4,60

 (*) Repercussió sobre superfície església, m²: 462

Nou Edifici Polivalent (i cos de serveis)	1.985.301,13	100,00%	3.616,21
Pati de la rectoria	104.223,51	5,25%	189,84
Enderrocs i consolidacions	53.632,60	2,70%	97,69
Pavimentació i acabats	50.590,91	2,55%	92,15
Nou edifici - obra civil	1.068.413,47	53,82%	1.946,11
Moviment de terres i formigó armat	324.985,45	16,37%	591,96
Elements d'acer i coberta	302.139,55	15,22%	550,35
Ram de paleta	80.202,52	4,04%	146,09
Revestiments i enrajolats	118.546,04	5,97%	215,93
Paviments i escales	100.663,93	5,07%	183,36
Sanitaris i mobles i altres	29.568,45	1,49%	53,86
Fusteries exteriors	59.110,12	2,98%	107,67
Fusteries interiors	53.197,41	2,68%	96,90
Nou edifici - instal·lacions	538.339,97	27,12%	980,58
Fontaneria	16.812,62	0,85%	30,62
Sanejament	38.787,32	1,95%	70,65
Electricitat	345,60	6,21%	24,67
Climatització	226.846,12	11,43%	413,20
Senyals febles	3.976,45	0,20%	7,24
Contraïncendis	64.040,42	3,23%	116,65
Seguretat i protecció i altres	2.866,32	0,14%	5,22
Control	50.684,84	2,55%	92,32
Gas	3.806,68	0,19%	6,93
Rec	7.173,60	0,36%	13,07
Implantació i treballs complementaris	274.324,18	13,82%	499,68
Implantació d'obra	59.283,25	2,99%	107,98
Treballs complementaris de l'obra	215.040,93	10,83%	391,70

 (**) Repercussió sobre superfície nou edifici, m²: 549

(tots els imports es refereixen a cost PEC, el quals caldria dividir per 1,19 per deduir PEM)